

СЛОВА ІЗ СИМВОЛІЧНИМИ ЗНАЧЕННЯМИ У КНИГАХ СВЯТОГО ПИСЬМА СТАРОГО ЗАПОВІТУ

У статті зібрано важкі для розуміння сучасного читача слова-символи та фразеологічні сполучення слів із книг Святого Письма і даються тлумачення значень їх змісту.

Ключові слова: слова-символи, арамейська мова, давньоєврейська мова, переклад.

Константин Герман

Слова из символическими значениями в книгах Святого Письма Старого Завета

В статье собраны сложные для понимания современного читателя слова-символы и фразеологические словосочетания из книг Святого Письма и даются толкования значений их содержания.

Ключевые слова: слова-символы, арамейский язык, древнееврейский язык, перевод.

Konstantin Herman

Words with Symbolic Meanings from the Books of the Old Testament

Words-symbols and phraseological units that are difficult for understanding of modern readers from the Bible have been selected in the article. The author defines their meanings.

Keywords: words-symbols, aramaic and hebrew language, translations.

Кожна мова має свою особливу лексичну та фразеологічну структуру. Навіть близькоспоріднені мови мають певні відмінні пласти лексики, де близькі за значенням слова різняться семантикою і потребують умілого перекладу.

Ще більшою специфікою в кожній мові відзначаються різні фразеологічні словосполучення, які досить часто дослівно не перекладаються. Ця проблема стає більш складною, коли йдеться про переклад тексту з давніх мов на одну із сучасних, а особливо якщо переклад робиться з давньої мови, яка належить до іншого сімейства мов.

Саме з такими труднощами стикаються перекладачі книг Святого Письма, перекладаючи книги Старого Заповіту, писані арамейською та давньоєврейською мовами, що належать до семітської групи мов, сучасною українською мовою, яка входить до слов'янської групи індоєвропейської мовної сім'ї.

Семітські та індоєвропейські мови дуже віддалені між собою. Звідси складність перекладу навіть на сучасному етапі, а що говорити про переклад текстів арамейської мови, писані три з половиною тисячі років тому, коли виникла Біблія, сучасною українською мовою.

В арамейській та в давньоєврейській мовах є слова-символи, значення яких потребують додаткового пояснення: вони означають інше, ніж дослівний переклад слова-символа.

Божья рука – це кара господня: ... *і воздайте славу Ізраїлевому Богові, – може він полегшить **Свою руку** з-над нас...* (с. 282)².

Брама – місто: *І потомство твоє внаслідкує **брами** твоїх ворогів* (с. 21).

Вавилон – помішання: *І тому то названо ймення йому: **Вавилон**, бо там помішав Господь мову всієї землі* (с.10).

Витягнена рука – знак карі: ... *Він **витягнув руку** свою, та й ударив його...* (с. 686).

Воїнство – світила небесні – зірки: *І були скінчені небо і земля, і все **воїнство** їхнє* (с. 2).

² Тут і далі всі приклади наводимо за виданням „Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. Із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена. Ukrainian Bible. United Bible Societies. – 1993 – 62 М – V 053 (Н)”. У прикладах збережено правопис видання.

Вологість – жива сила людини, міць: *Коли він помер, та не затемнилось око його, і вологість його не зменшилась* (с. 220).

Господній сон – дуже міцний сон: *Бо на них упав сон від Господа* (с. 306).

Душа має різні значення: 1) життя. ... *бачив був Бога лице у лице, та збереглася душа моя* (с. 35). 2) людина, кожен з людей. *А душа, що буде їсти м'ясо...* (с. 109). 3) те, що живе, тварина. *Оце закон про худобу, і про птаство, і про всяку живу звірину, що рухається у воді, і про всяку душу, що плазує по землі* (с. 114).

Давидове місто – Сіон: ... *і направив мура ставу Шелах до царського садка, і аж до ступенів, що спускаються з Давидового міста* (с. 484).

Дім плачу, дім жалоби – цвинтар: *Краще ходити до дому жалоби, ніж ходити до дому бенкету...* (с. 669).

Дорога – життя, вчинки на життєвому шляху: ... *дорогу бо праведних знає Господь* (с.540). ... *і щоб вам не загинути в дорозі, бо гнів Його незабаром запалиться* (с.541).

Десятимістя – союз десяти елінізованих міст у Галілеї, вилучених із гебрейської території. Сюди входили Касарія Філіпова, Харазін, Капернаум, Віфсаїда, Магдала, Кана, Тіверіада, Гадара, Назарет, Наїн: *І пішов він та в Десятимісті зачав проповідувати, які речі великі Ісус учинив йому* (с. 50, II)³.

Друга сторожа – це час з 9 до 12 години вечора, а третя сторожа – час з 12 до 3 години ночі: *І коли прийде о другій чи прийде о третій сторожі, та знайде так само, – блаженні вони!* (с. 92, II).

Жива вода – чиста джерельна вода: ... *і заріже одного птаха до глиняного посуду над живою водою* (с. 117).

Ківи – хлібна міра, кількість хліба, що вистачає людині на один день: *Ківи пшениці за динарія, і три ковші ячменю за динарія, а оливи й вина не марнуй!* (с. 283, II).

Книжники – вчителі Закону Божого у євреїв, фарисеї: *І, зібравши всіх первосвящеників і книжників людських, він випитував у них, де має Христос народитися?* (с. 4, II).

Місто пальм – Єрихон: *А сини Кеня Мойсеєвого тестя, пішли до міста пальм...* (с. 247).

Небесне військо – зірки: *Ти Господь єдиний! Ти вчинив небо, небеса небес, і все їхнє військо* (с. 490).

Огонь – сильний гнів: *Тому то почув це Господь та й розгнівався – і огонь запалав проти Якова* (с. 588).

Осанна – у євреїв це окрик радості при зустрічі царів, або високих осіб: *Осанна сину Давидовому! Благословенний, хто йде у Господнє ім'я! Осанна на висоті!* (с. 30, II).

Пес – розпусник: *Не принесеш дару розпусниці й ціни пса до дому Господа, Бога твого, ні за яку обітницю, бо тож вони обоє – гідота перед Господом, богом твоїм* (с. 206).

Пишний край – Палестина: *І він прийде до Пишного краю, і багато-хто спіткнуться...* (с. 901).

Підіймати обличчя – взяти до уваги, пробачити: ... *чи тебе він вподобає, чи підійме обличчя твоє?* (с. 956).

Тіло й кров – земна людина: ... *я не радився зараз із тілом та кров'ю* (с. 218).

Похитати обличчя – не бути прощеним, посумніти: *І сильно розгнівався Каїн, і обличчя його похиталось* (с. 4).

Похитати головою – поспівчувати: *І вмовилися вони приїхати разом, щоб похитати головою над ним* (с. 505).

³ Римським числом II позначаємо другу частину названого перекладу Біблії.

Пояс – синонім сили: *Він розв'язує пута царів і приперізує **пояса** на їхні стегна* (с. 514).

Прийти до роду батьків своїх – померти: *Вона **прийде до роду батьків своїх**...* (с. 569).

Рамено – сила: *З ним **рамено** тілесне, а з нами Господь, Бог наш...* (с. 465). *Зламай же рамено безбожному, і злого скарай за неправду* (с. 545).

Ріг – сила: *... відрубаю всі роги безбожних* (с. 586).

Розв'язати пояса – позбавити сили. *Він **розв'язав** мого **пояса** й мучить мене* (с. 528).

Рука – сила, могутність: *Я нас буду навчати про Божую **руку**, що є у Всемогутнього – я не сховаю* (с. 525).

Саддукеї – юдейська релігійна секта, що складалася з аристократії (вони відкидали воскресіння мертвих, загробне життя душі): *Того дня приступили до Нього **саддукеї**, що твердять, ніби нема воскресіння...* (с.32, II).

Серце – розум: *Та не дав нам Господь **серця**, щоб пізнати...* (с. 213).

Серце – центр розуму: *І дав Бог Соломонові дуже багато мудрості та розуму, а щирість **серця** – як пісок, що на березі моря* (с. 347).

Серце моря – середина моря: *... немов та стіна потоки загусли в **серці моря*** (с. 72).

Син людський – той, хто служить народові, служачи тим самим Богові: *І сказав він до мене таке: „**Сину людський**, я настановив тебе вартовим для Ізраїлевого дому...”* (с. 833).

Скеля – це назва Господа Бога: *Бо забула ти, дочко Ізраїля, Бога спасіння свого, і не пам'ятала про **Скелю** сили своєї* (с. 698).

Соломон – спокій, мир. *Ось народиться тобі син, – він буде муж мирний, і я дам йому мир від усіх ворогів його навколо, бо **Соломон** буде ім'я йому...* (с.428).

Сіль – пожива, їжа, добро: *І ото, беручи на увагу, що **сіль** царського палацу – сіль наша, а царський сором не випадає нам бачити...* (с. 475).

Твердь – земна суша, щось тверде уявно: *І сказав Бог: „Нехай станеться **твердь** посеред води...”* (с. 191).

Уста й губи – синонім мови: *Оскаржують тебе твої **уста**, не я, й твої **губи** свідкують на тебе...* (с.516).

Фарисеї – юдейська секта, що ретельно дотримувалася виконання Мойсеєвого закону. *Як побачив же він багатьох **фарисеїв** та саддукеїв, що приходили на хрещення, то промовив до них: „Роде зміїний, – хто вас напоумив утікати від гніву майбутнього”* (с. 5, II).

Хліб – це їжа взагалі: *І вони приготували дарунки до приходу Йосипа опівдні, бо почули, що там вони їстимуть **хліб*** (с. 47).

Хамові намети – єгиптяни: *І побив він усіх первородних в Єгипті, первістків сили в **наметах Хамових*** (с. 589).

Хлібна міра (див. Ківи).

Чаша – доля людини: *Він спустить дощем на безбожних горюче вугілля, огонь і сірку, і вітер гарячий, – це частка їхньої **чаши*** (с. 545).

Чистота зубів – брак їжі: *І тому я вам дав чистоту зубів* (с. 919).

Шукати душі – чекати на відхід життя, прагнути чиеїсь смерті: *Иди, вернися до Єгипту, бо вимерли всі люди, що **шукали** твоєї **душі*** (с. 60).

Символічне значення передається різними мовними засобами:

- словами із символічними значеннями, відомими в давніх мовах: *брама, Вавилон, пояс, скеля, хліб, сіль, вологість, воїнство;*

- словосполученнями: *жива вода, друга сторожа, серце моря, похитати головою;*

- перифразами: *дім плачу, Давидове місто, Небесне військо, Пишний край, Син людський, Хамові намети.*

Велика кількість мовних зворотів, характерних для арамейської, старовірської та старогрецької мов, вимагають дуже уважного та обережного ставлення перекладача книг Святого Письма сучасною українською мовою.